

Tarihten Günümüze 1 Mayıs'lar

Zeynel Çuhadar

21.04.2019

İçindekiler

1 Mayıs'ın Antik Kökenleri	3
İşçi Patron Kavgasında 1 Mayıs'lar; Katliamlar, Direnişler, Eylemler	4
Haymarket'ten Sonra İlk 1 Mayıs: Mücadele Günü Mü Bayram Mı?	4
1 Mayıs 1891 Emma Goldman'ın Sosyalistlere Karşı Kavgası	4
1894 Bituminous Taşkömürü Madencileri Grevi	5
Coğrafyamızda İlk 1 Mayıs'lar	5
25 Mart 1911 Triangle Shirwaist Katliamı	6
1977 Taksim Kanlı 1 Mayıs	6
1998 Londra Eylemciler Sokakları Geri Alıyor	7
Tarihten Günümüze 1 Mayıs'ta İşçilerin Özgürlüğü İçin Mücadeleye!	7

1800'lü yıllarda "Günde 8 saat" mücadelesiyle örgütlenen eylemler ve grevlerle dünyanın dört bir yanında patronları korkutan bir gün haline gelen 1 Mayıs, bütün devrimcilerin kapitalizme karşı direnişi büyütmesi, işçilerin iş yerlerinden çıkıp sokakları doldurmasıyla adaletsizliklere karşı isyanın günü olarak tarihe geçmiştir. Sürecin yükselen sloganı olan sekiz saatlik iş günü meselesi, uzaktan bakınca bir talep siyaseti gibi görünse de işçilerin özörgütlenmesi, fabrikaların patronlardan ve kapitalizmden özgürleşmesi yani anarşizm için örgütlenen işçilerin bir stratejisi olarak önem taşıyordu. Keza Haymarket grevinden bir yıl önce, Samuel Fielden'in The Alarm sayfalarından yazdığı gibi 8 ya da 10 saatlik iş günü hakkının kazanılması, mücadelenin bittiği anlamına gelmiyordu.

Bugün toplumsal muhalefet içerisinde mücadele eden bir çoğumuzun bildiği gibi 3 Mayıs 1886'da Chicago'nun Haymarket Meydanı'nda sendikacı işçileri işten atan, yetmezmiş gibi Pinkerton adı verilen işçi katili güvenlik şirketine daha önce greve giden işçileri öldürten McCormick Harvester Şirketi'nin fabrikasının yanında bir miting örgütlendi. 8 saatlik iş günü mücadelesinin etkisi patronların tahmin ettiğinden daha büyük olmuştu. Sadece Chicago'da 40.000 işçi grevdeydi. Yerel bir gazete şöyle yazıyordu: "fabrika ve imalathanelerin uzun bacalarından hiçbir duman yükselmeyordu ve her şey Sebte günü (Musevilerin çalışmadıkları Cumartesi günü) benzeri bir görünümdeydi".

Mitingde polise yönelen bir bomba, uzun yıllar anarşistlere karşı sürdürülecek operasyonların ve katliamların bahanesi sayıldı. O gün mitingdeki bombadan, eylemi örgütleyen Arbeiter-Zeitung gazetesi yazarı anarşistler sorumlu tutuldu. Albert R. Parsons, August Spies, Samuel J. Fielden, Michael Schwab, Adolph Fischer, George Engel ve Louis Lingg suç işledikleri kanıtlanmadan idam cezasına çarptırıldı. Oscar Neebe ise 15 yıl tutsaklığa mahkum edildi.

Dünyanın farklı yerlerinden işçi örgütleri, idam cezasına karşı mücadele eden devrimciler uluslararası kamuoyunda idamlara karşı mücadele yürüttü. Samuel J. Fielden ve Michael Schwab'ın ölüm cezası bu eylemlerin etkisiyle ömür boyu hapis cezasına çevrildi. Ancak devlet, Haymarket'in intikamını almakta kararlıydı. Katliam gerçekleştirilmeden önce Louis Lingg tutsak edildiği hücrede kendi yaşamına kendisi son verdi, yoldaşları ise bütün tepkilere rağmen idam edildi.

1 Mayıs'ın Antik Kökenleri

1 Mayıs, 8 saatlik iş günü mücadelesiyle sembolleşmeden önce de özellikle Avrupa kültüründe topraktaki işlere ara verilen, çalışmanın durduğu şenliklerle kutlanan bir gün olarak tarihe geçmişti. Bahar aylarının ilk günü olarak, toprağa ekilen ilk mahsulün kutlandığı Pagan kültürünün bir parçasıydı. Eski Keltler ve Saksonlar "ateş günü" anlamına gelen "Beltane" olarak geçiriyorlardı 1 Mayıs'ları. Ellerinde meşaleleriyle köylüler patika yolları, tepeleri, dağların eteklerini tepesine kadar sarıyor ve daha sonra aşağıdaki tarlalara doğru kaydıracakları ahşap tekerlekleri ateşe veriyordu. Köylülerin ellerindeki meşaleler zaman içerisinde işçilerin ve köylülerin taşıdıkları bayraklara, pankartlara dönüştü.

Bugün 1 Mayıs'ların devlet tarafından yasaklandığı gibi o günlerde de dini otorite, 1 Mayıs yasaklarıyla halkı baskı altında tutmaya çalışıyordu. Katolik Kilisesi tarafından yasaklanan Beltane'ler ya da Baharı karşılayan günler, 1700'lerin sonlarına kadar hala köylüler tarafından özgürce organize edilmeye devam ediyordu. Halk, papalık otoritesinden korunmak için hayvan maskeleri ve çeşitli kostümler

"Bir işçi günde sekiz saat ya da on saat çalışsa dahi yine de köledir."
Samuel Fielden

giymek gibi yöntemler geliştirmişti. Walpurgisnacht veya cadılar gecesi olarak bilinen bu günün ortaya çıkışında da yasaklanan 1 Mayıs kutlamaları bulunuyordu.

1886'da Mayıs kutlamaları, Beltane'ler ve May Fayre'ler yerini 1 Mayıs etkinliklerine bıraktı.

İşçi Patron Kavgasında 1 Mayıs'lar; Katliamlar, Direnişler, Eylemler

1 Mayıs, tarih boyunca ne yalnızca Haymarket Mitingi'yle başlayan ve sonra olaylarla devam eden tarihsel sürecin bir parçası ne de gelenekleşmiş bir günden ibaretti. 1 Mayıs tarih boyunca işçilerin mücadelesini sokaklara fabrikalara, atölyelere, meydanlara taşıdığı bir kavga günüydü. Gün geldi bir grevin başladığı gün olarak seçildi, gün geldi bu grevde katledilen işçilere karşı öfkenin sokağa döküldüğü gün. Bazen yasaklanan meydanlar için bir direniş günüydü 1 Mayıs, bazen de işçilerin iş bıraktığı ve meydanları doldurduğu bir miting günü. Ama nasıl örgütlenirse örgütlenirse her zaman kavganın, mücadelenin sloganlarının kara bayraklarla sokaklara taşıdığı bir gün oldu 1 Mayıs.

Haymarket'ten Sonra İlk 1 Mayıs: Mücadele Günü Mü Bayram Mı?

Haymarket'te katledilen anarşistler bütün dünyada işçi mücadelesi veren sendikalar ve farklı eğilimlerden devrimciler arasında büyük bir yankı uyandırmıştı. Farklı tutsak örgütleri tarafından ABD hukuk tarihinin en kanlı cinayetlerinden biri olarak görülen idamlara karşı tepkiler özellikle anarşistler arasında hızla büyüyordu.

Haymarket'ten sonraki ilk 1 Mayıs eylemi, 1890 yılında Arjantin'de örgütlendi. Çeşitli anarşist ve sosyalist örgütlerle sendikaların çağrısıyla Buenos Aires'te bir araya gelen işçiler, sonrasında bu günün emek günü olarak kabul edilmesi noktasındaki ilk somut adımı atmış olacaktı.

Arjantin'de gerçekleştirilen eylemler bir tartışmayı da beraberinde getiriyordu. 1 Mayıs'lar, Haymarket'te ve dünyanın farklı yerlerinde 8 saatlik iş günü mücadelesini yükselten ve bu yüzden devletin şiddetiyle karşılaşan devrimcilerin anısını yaşatma ve onların kavgasını sürdürme günü mü olacaktı yoksa işçi bayramı mı?

İkinci Enternasyonal'le birlikte mücadeleciler özünden uzaklaştırılmaya çalışılan ve devletin ilan ettiği bir bayram haline gelen 1 Mayıs eylemlerinin ideolojik hattıyla ilgili tartışmalar bugün de işçi mücadelesinde tazeliğini koruyor. Öyle ki 1918'de Rusya'da Bolşevikler iktidarı ele geçirdikten sonraki ilk 1 Mayıs, bu tartışmaların bir yansıması olarak anarşistler, menşevikler ve sol sosyalist devrimciler tarafından boykot ediliyor.

1 Mayıs 1891 Emma Goldman'ın Sosyalistlere Karşı Kavgası

Haymarket idamlarından 3 yıl sonra Paris'te toplanan Uluslararası Sosyalist Kongre, 1 Mayıs tarihinin bütün dünyada emek günü olarak kabul edilmesi çağrısını yaptı. Başta anarşistler olmak üzere işçi mücadelesi içerisindeki bütün devrimciler arasında yankısını bulan bu çağrı, zaman içerisinde 1 Mayıs'ların devletlerin resmi tatil günleri arasına dahi girmesine zemin hazırlayan mücadelenin ilk adımıydı.

1891 yılı ise bu kararın hakkaniyetli olarak ilk kez örgütleneceği tarihi işaret ediyordu. Emma Goldman bu günü "Emekçiler işlerini bırakacak, makinelerini durduracak, fabrikaları ve maden ocaklarını terk edecekti. Devrimci marşlar ve şarkılar eşliğinde bayraklarıyla yürüyecek, gösteriler örgütleyeceklerdi. Her yerde toplantılar yapılacak, emekçilerin talepleri dillendirilecekti." şeklinde anlatıyor.

Özellikle Akdeniz ülkelerindeki etkinlikler anarşistler tarafından örgütleniyordu. Anarşist yayımlar, bu günün örgütlenmesine dair bildirimleri ve bilgilendirici metinleri okuyucularıyla paylaşıyordu. Amerika'da da bir araya gelen çeşitli örgütlenmelerden devrimciler, 1 Mayıs'ı kendi topraklarında görkemli bir şekilde gerçekleştirme kararı aldılar. Emma Goldman, sendikaların katılımını örgütleyordu. Devletin "radikal unsurların temizlenmesi gerektiği" uyarısı, pek çok ana akım sendikaların süreçten çekilmesine yol açacaktı. Ancak Alman, Yahudi ve Rus işçilerin örgütlediği devrimci sendikalar, 1 Mayıs'a katılmakta kararlıydı. New York'taki Union Square'da toplanan eylemin örgütlenmesini sosyalistler gerçekleştiriyordu. Anarşistlerin kendi konuşmalarını yapmaları için bir kürsü verilecekti ancak 1 Mayıs gelip çatığında sosyalistler sözlerini tutmadı.

Bunun üzerine 1 Mayıs'ta katledilen yoldaşlarının mücadelesini anlatmakta kararlı olan yoldaşlar, sosyalistlerin alana getirdiği kürsüyü işgal etti. Bir arabanın tepesine kurulan kürsüye çıkan Emma Goldman burada konuşmasını yapmaya başladı. Arabayı hareket ettiren sosyalistler Goldman'ın konuşmasını engelleyemediler. Arabanın tepesinde konuşmasını yapan Emma'yla beraber işçiler de kürsüye doğru ilerleyerek konuşmayı dinliyorlardı.

Ertesi gün sosyalistlerin bu işgüzarlığı gazetelerde kapitalistlerin kara propagandasına dönüştü. Mitingi küçük göstermeye çalışan kapitalistlere göre "konuşma yapan kadının tiz sesi yüzünden" arabayı çeken atlar ürkmüş ve hareket etmeye başlamıştı...

1894 Bituminous Taşkömürü Madencileri Grevi

Günde 8 saatlik iş günü mücadelesinin taşıyıcıları, 1894'te maden işçileri olmuştu. 1893-97 yılları arasında ABD'nin içine girdiği ekonomik kriz, en çok maden işçilerini vuruyordu. Açlığa, yoksulluğa ve kötü koşullara karşı ayaklanan işçiler Haymarket ruhuyla madenleri işgal etti. Nisan 1894'te başlayan grevler süreci, kısa sürede Colorado, Illinois, Ohio, Pennsylvania ve Batı Virginia'yı sardı. 180.000 işçi grevdeydi. Yalnızca Illinois'te 25.200 grevci vardı.

Fiziksel kavgalar ve sabotaj eylemleriyle büyüyen eylemlilikler, birçok ilham verici olaya da sahne oldu. Illinois, Duquoin'de 700 madenci bir yük trenini yakaladı ve grevde oldukları madene doğru gitmesini sağladı. Tren içindeki değerli malzemelere el kondu; devlet, kolluk kuvvetleri aracılığıyla işçilere saldırmaya başladı. Madene gelen polis, 88 kişiyi gözaltına aldı.

Takip eden süreçte farklı farklı trenler benzer yöntemlerle durduruldu ve işçiler tarafından sabote edildi. Maden işçilerinin bu eylemleri sadece 8 saat talebindeki ısrar için önemli değildi. Ayrıca bu eylemler grevi bastırmak için bir nevi grev kırıcılığı amacıyla kullanılan diğer madenlerden çıkan fazla kömürün, istenilen yerlere ulaşımının kesilmesi amacıyla yapıldığından dolayı önemliydi.

Coğrafyamızda İlk 1 Mayıs'lar

1909 yılı, Osmanlı Devleti yönetimi altında yaşayan coğrafyadaki işçiler için bir ilki simgeliyordu. Eylem için Üsküp'ü seçen işçiler, Yunan, Yahudi, Türk, Bulgar, Makedon ve pek çok Balkan ülkesinden anarşist ve sosyalistler 1 Mayıs'ı örgütlemek için toplanıyordu. Halkın özgürlük mücadelesinin, özgür federasyonlar aracılığıyla örgütlenmesi için verilen mücadelenin yükselen sloganları arasında tüm dünyada olduğu gibi 8 saatlik iş gününün kabulüne dair de talepler yer alıyordu.

Bu ilk 1 Mayıs'tan sonra gittikçe güç kazanan işçi hareketleri çok zaman geçmeden devlet şiddetiyle karşılaştı. 1909 yılındaki eylemleri, 1910'da Selanik, Veles ve farklı Rumeli şehirlerindeki 1 Mayıs'lar, 1911'de Üsküp, Selanik, İstanbul, Kumanova, Veles, Edirne'deki 1 Mayıs'lar, 1912'de Selanik ve İstanbul'daki 1 Mayıs eylemleri izleyecekti.

Özellikle 1911 yılında 12.000 işçiyi etkisine alan grev dalgası, Osmanlı'da da iktidarın dikkatini ayıramayacağı bir gerçeklik haline gelmişti. Eylemlerden sonra gerçekleştirilen operasyonla sendikacılar

gözüne alınmıyor, Sultan'ın hayatının tehlikede olduğu gerekçe gösterilerek devrimci yayınlar kapatılıyordu.

25 Mart 1911 Triangle Shirtwaist Katliamı

ABD'deki 8 saatlik iş günü mücadelesi Haymarket'ten sonra da işçilerin gündemini meşgul eden bir konu olarak konuşulmaya devam ediyordu. Devletin yoğunlaşmış baskı ve şiddetinden güç alan patronlar, kar hırsıyla işçilerin yaşamlarını tehlikeye atmakta çekince yaşamıyordu.

New York'taki Triangle Shirtwaist şirketinde çalışan 146 işçi, işyerlerinde çıkan yangında yanarak yaşamını yitirdi. Çoğunluğu iyi İngilizce konuşamayan göçmen genç kadın işçilerden oluşan işçilerin kurtarılması için devlet güçleri bir çaba sarf etmemiş, yasanın yaptırım gücü ise her zamanki gibi patrona karşı işe yaramamıştı.

Ancak Triangle Shirtwaist Şirketi'nin yöneticileri Max Blanck ve Isaac Harris'in fabrikası, daha önce de bu tip "kazalarla" dolu kirli bir tarihe sahipti. İkisinin daha önce yangın sigortası yaptırılması için patronları teşvik etmek amacıyla bilinçli bir şekilde ateşe verdikleri fabrikaları olmuştu.

1902 yılında The Triangle fabrikası iki kez yanmış, Diamond Waist fabrikası da biri 1907'de bir diğeri ise 1910'da olmak üzere iki kere yakılmıştı. 25 Mart 1911 yangını bu istekle çıkarılmamış gibi lanse edilse de barındırdığı tehlikeler ve yarattığı sonuç göz önünde bulundurulduğunda işçilerin vahşice katledildiği bir katliama sahne olmuştu.

25 Mart günü, bir cumartesi öğleden sonrası, sekizinci kattaki çöp kutusu yanmaya başladığında fabrikada 600 işçi vardı. Yangının üzerine yangın hortumu çevrildi, ancak hortum çürümüşü ve valfi de paslanmıştı. Asansör yalnızca dört seferden sonra yıkıldı ve kadın işçiler canlarını kurtarmak için pencerelerden atlamaya başladı. Yanlış merdivenlerden kaçanlar içeride kaldılar ve diri diri yandılar. Sekizinci katta sıkışıp kalmış diğer işçiler buldukları yerde mahsur kalmıştı. Ayrıca, itfaiyecilerin merdivenleri yalnızca yedinci kata kadar yükseliyordu ve güvenlik ağları bir kerede üçer kişi atlayan işçileri tutmak için yeterince güçlü değildi.

Blanck ve Harris, yangın çıktığında bazı imtiyazlı işçilerle birlikte binanın en üst katındaydı. Çatıya tırmanıp bitişikteki binaya atlayarak kaçmayı başardılar. Katliam büyük bir öfkeyle karşılandı. Bölgede mücadele eden yoldaşlar kayıplarının ardından onbinlerle sokaklara çıktı. Triangle Shirtwaist kavgası, 1 Mayıs'ta 80.000 işçiyi sokaklara dökmüştü.

1977 Taksim Kanlı 1 Mayıs

1976 yılında 50 yıllık yasakların ardından ilk kez toplumsal bir şekilde örgütlenen 1 Mayıs, patronları tedirgin etmeye yetmişti. O yıl Sarayhane, Beşiktaş, Kabataş ve Şişli'de bir araya gelen işçiler Taksim Meydanı'nda toplandı. Yaklaşık 400.000 işçinin 1 Mayıs etkinliklerine katıldığı söyleniyordu.

Takip eden yıl da örgütlenen ve gücünü artıran işçi örgütlenmeleri, 500.000 kişiyle 1 Mayıs alanında konuşmalar devam ederken kalabalığın üzerine faşist çeteler tarafından rastgele ateş açıldı. Tam o sırada polisin panzerler ve ses bombalarıyla başlayan saldırısı sonucu 36 kişi vurularak, sıkıştır-

mayla ezilerek ya da panzerin altında kalarak yaşamını yitirdi.

Devletin yükselen işçi hareketini bastırmak için kullandığı şiddetin öfkesiyle ilerleyen yıllarda işçiler sokakları 1977 1 Mayıs'ının hesabını sormak için doldurdu. Devletin adaletsizliğinin yıllar içerisinde faillerini bir türlü "bulamadığı" katliamı kimlerin gerçekleştirdiği hala bilinmemektedir.

1998 Londra Eylemciler Sokakları Geri Alıyor

1998'de çoğu anarşist Class War Federation (Sınıf Savaşı Federasyonu) ve örgütlenmenin yayınladığı gazeteden devrimciler uzun yıllardır yasaklı olan 1 Mayıs'larda sokakları geri almak için örgütlendi. Farklı örgütlerin bir araya gelmesini sağlayan ve bu amaçla bir toplantı örgütleyen Class War Federation'dan anarşistler, eylem alanı olarak Bradford'u seçmişti.

Burada temeli atılan platform, sonrasında farklı eylem süreçlerini örgütlemek amacıyla bir araya gelişin de ilk adımıydı. Bradford'daki 1 Mayıs, basında "kara bayraklardan oluşan bir deniz" olarak yer aldı. Gerçekleştirilen yürüyüşün ardından konuşmalar ve Haymarket'te katledilen anarşistlerin anısını yaşatan müziklerin çalındığı bir konser gerçekleştirildi.

Yasaklara karşı gerçekleşen 1 Mayıs eylemleri devletin tehdidiyle karşı karşıya kalsa da pek çok anarşist örgütlenme ve sendikanın ısrarcı çabası sonucu 1998'den beri 1 Mayıs eylemleri İngiltere genelinde örgütlenmeye devam ediyor.

Tarihten Günümüze 1 Mayıs'ta İşçilerin Özgürlüğü İçin Mücadeleye!

Bir asırdan fazla bir süredir mücadeleyle kazandığımız kavganın günü olan 1 Mayıs yaklaşırken ezilenler, alanlarda bir araya gelmeye, birleşmeye hazırlanıyorlar. Patronların sömürüsüne karşı öfkenin sembolü haline gelmiş olan 1 Mayıs gününde, dünyanın her yerinde yürüyüşler ve mitingler hazırlanıyor. "Günde 8 Saat" için meydanları dolduranların mücadelesi, 2019'da da tüm hızıyla her yerde devam ediyor.

Her sene olduğu gibi bu sene de 1 Mayıs'ta sokaklara, meydanlara!

Anarşist Kütüphane

Zeynel Çuhadar
Tarihten Günümüze 1 Mayıs'lar
21.04.2019

01.05.2021 tarihinde şuradan alındı: meydan1.org

tr.anarchistlibraries.net